

Tarmo Valkonen

**VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN
JA VEROTUS**

Julkaisija: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, ETLA

Kustantaja: Taloustieto Oy

Helsinki 2002

Kansi: Mainos MayDay, Vantaa 2002

ISBN 951-628-364-0

ISSN 0356-7443

Painopaikka: Tummavuoren Kirjapaino Oy, Vantaa 2002

VALKONEN, Tarmo, VÄESTÖN IKÄÄNTYMINEN JA VEROTUS. Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 2002, 97 s. (B, ISSN 0356-7443; nro 190). ISBN 951-628-364-0.

TIIVISTELMÄ: Väestön ikääntyminen lisää verotulojen tarvetta ja muuttaa verorakennetta. Työeläkkeiden merkitys veropohjana kasvaa merkittävästi. Eläkeläisten rooli veronmaksajina korostuu myös kulutuksen ja pääomatulojen kasvun vuoksi. Ikääntymisestä johtuva julkisten menojen lisääntyminen on kuitenkin niin mittavaa, että ansiotulojen verotus kiristyy. Veroaste nousee erityisesti työeläkejärjestelmän rahoitustarpeen vuoksi. Työeläkemenojen rahoittaminen kulutusta verottamalla vähentäisi kannusteongelmia, mutta nostaisi kokonaisveroastetta. Väestön odotettua nopeamman ikääntymisen skenaariossa kulutusvero tuottaisi vielä suotuisimmat hyvinvointivaikutukset, mutta ne jakautuisivat epätasaisesti sukupolvien kesken. Verokilpailu asettaa kuitenkin ylärajan sille, kuinka paljon kulutusverotusta voidaan käyttää ikääntymisen rahoituksessa.

ASIASANAT: Ikääntyminen, väestöepävarmuus, verotus, eläkejärjestelmä

VALKONEN, Tarmo, AGEING AND TAXATION (In Finnish). Helsinki: ETLA, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy, 2002, 97 p. (B, ISSN 0356-7443; No. 190). ISBN 951-628-364-0.

ABSTRACT: Ageing of the population augments the need for tax revenues and changes the tax structure. The importance of earnings-related pensions as a tax base increases. The role of pensioners as taxpayers becomes more important also due to their expanding consumption expenditures and capital incomes. The growth in public age-related expenditures is, nevertheless, so extensive that taxation of earned income is bound to tighten. The induced incentive problems could be alleviated by shifting part of the additional tax burden to consumption, but the total tax ratio would rise. In the case of unexpectedly rapid ageing, the tax reform generates even larger welfare gains, but they are unevenly distributed between generations. Moreover, tax competition sets an upper bound to the increase in consumption tax rates.

KEY WORDS: Ageing, demographic uncertainty, taxation, pension system

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto	1
1.1	Taustaa	1
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimusmenetelmä	3
1.3	Keskeiset tulokset	4
2	Verotuksen haasteet ikääntyvässä Suomessa	8
2.1	Verotuksen muuttunut toimintaympäristö	8
2.2	Kilpailua vai yhteistyötä?	9
2.3	Suomen nykyisen verojärjestelmän ja verorakenteen piirteitä	10
2.4	Väestön ikääntyminen ja väestöpävarmuus	15
2.5	Eläkejärjestelmän ja muun julkisen talouden vertailua väestön ikääntymisen ja politiikkavaihtoehtojen näkökulmasta	16
3	Tutkimusmenetelmiä ja tuloksia	21
3.1	Skenaariolaskelmat	21
3.2	Pitkän aikavälin mallit	22
3.3	Verorakenteen muutosten tutkimus	24
3.4	Verorakenteen muutokset sukupolvimallissa	25
4	FOG-malli Suomen talouden kuvaajana	31
4.1	Pääpiirteitä	31
4.2	Kuvaus mallin sektoreiden toiminnasta	31
4.3	Mallin kalibrointi	36
4.4	Ulkoiset tekijät ja politiikka FOG-mallissa	36
5	Väestön ikääntyminen ja kansantalous	38
6	Väestön ikääntymisen vaikutukset verotukseen	45
6.1	Perusskenaario	45
6.1.1	Oletukset	45
6.1.2	Simulointitulokset, perusskenaario	49
6.2	Väestövaihtoehdot	58
6.2.1	Korkean ja alhaisen ikäsuhteen vaihtoehdot	58
6.2.2	Verotus ja väestön ikääntyminen korkean ikäsuhteen vaihtoehdossa	60
6.2.3	Verotus ja väestön ikääntyminen matalan ikäsuhteen vaihtoehdossa	62

7	Verorakenteen muutokset ja väestö	65
7.1	Väestön epävarma ikääntyminen ja politiikka	65
7.2	Eläkemenojen kasvun rahoitus henkilöverolla	67
7.3	Eläkemenojen kasvun rahoitus kulutusta verottamalla, kun kulutusvero tasapainottaa valtiontalouden	72
	Lähdeluettelo	79
Liite 1.	Työeläkejärjestelmä ja verotus	82
Liite 2.	Julkiset menot ja verot ikäluokittain	86
Liite 3.	Kotitalouksien ja yritysten päätöksenteko	94